

VƏTƏNDAŞ NƏ İSTƏYİR: QANUN, YOXSA FERMA QAYDALARI?

İlham Əliyev: – “Hər bir məmur xalqa xidmət etməlidir... xalqın birinci xidmətçisi isə mən özüməm!” *“Təzadlar” qəzeti, 16.09.2025*

“Təzadlar” qəzetinin 16.09.2025-ci il sayında bəzi aktrisa, müğənni və sairələrinin eybəcərliklərini incə bir yumorla, lakin hədəfin onluğunu vuran yazıları ilə məşhur olan **Elçin Məmmədlinin, “Prezidentin etimadına sədaqət andı...”** başlıqlı yazısına rast gəldim. Öz şəkərindən əl çəkməyən Elçin, son 34 il ərzində həyatın istisna edilmədən bütün sahələrinin fəlakətli hala salınmış ölkəmizdə dövlət mexanizmləri arasında mühüm yerlərdən biri olan polis sistemimizlə bərabər, ümumilikdə ölkədəki iqtisadi-ictimai quruluşun eybəcərliyini incə bir süjetlə bütün cılpaqlığı ilə ortaya qoyur.

Müəllif yazır ki, – “Nazir Vilayət Eyvazovun avqustun 29-nda Xaçmaz rayon Polis Şöbəsinə 500-ə yaxın vətəndaşı qəbul edib, dinləməsini görəndən sonra düşündüm ki, Prezidentin “Hər bir məmur xalqa xidmət etməlidir”, tövsiyəsi burada bir daha özünü göstərdi...”

Məlum olduğu kimi bütün dünya ölkələrində polis ölkə daxilində asayişin keşiyində durur. Cəmiyyətdə hər bir kəsin qayda-qanuna uyğun davranmasına nəzarət edir. Hər hansı bir adamın və ya qrupun qanun-qaydanı pozmağa hazırlaşdığından polisin xəbər tutduğu halda, polis qabaqlayıcı tədbir görməklə insidentin qarşısını almalıdır. Son 34 il ərzində ölkədə yadda qalan 3 Daxili İşlər Naziri olub. Mərhum İskəndər Həmidovun nazir olduğu vaxtda da polis əməkdaşlarının cinayət törətməsi halları olsa da, bunlar nə miqyas, nə də məzmun etibarilə sonrakı dövrlərdə törədilmiş cinayətlərlə müqayisədə həttə zarafat da sayıla bilər. Rəhim Usubovun nazir olduğu dövrdə Afiyəddin Cəlilovun, Şəmsi Rəhimliyin, Ziya Bünyadovun, Fətullah Hüseynovun, Əli Ansuxinskiyin, Elmar Məmmədovun, Elmar Hüseynovun və bir çox sifarişli qətlərdən sərf-nəzər etsək belə, təkcə Hacı Məmmədovun quldur dəstəsinin törətdiyi cinayətlərlə müqayisədə Vilayət

Eyvazovun dövründə polis əməkdaşlarının törətdikləri cinayətlər insafən “toya getməli” sayıla bilər.

Əlbəttə ki, daxili işlər nazirinin qısa bir zamanda istənilən yaşayış məntəqəsindəki polis şöbəsində qısa müddət ərzində 500-ə yaxın şikayətçini qəbul edərək onların şikayətini dinləməsi nəinki yaxşı haldır, hətta demək olar ki, qəhrəmanlığa yaxın bir addımdır. Bu diskusiya mövzusu deyil. Məsələ işin başqa cəhətindədir.

Birincisi, vətəndaşların ölkə miqyasında cəmiyyətimiz üçün çox mühüm əhəmiyyəti olan mütəşəkkil cinayətkar dəstə və ya sırası qanun icraçıları, yerli polis orqanlarının öhdəsindən gələ bilmədiyi, qarşısını ala bilmədiyi bir cinayət prosesi istisna olmaqla başqa kiçik, lokal məsələlər barədə şikayətlərə baxmaq, onları həll etmək daxili işlər nazirinin vəzifə borcu və funksiyasına aid olan məsələ deyil, Onun əsas vəzifəsi və funksiyası yerli polis orqanlarının başçıları vasitəsilə polisin ölkədə qayda-qanuna riayət edilməsini təşkil və təmin etməkdir.

İkincisi, Xaçmaz kimi kiçik yaşayış məntəqəsində 500-ə yaxın vətəndaş öz şikayətlərinə polis orqanı tərəfindən baxılaraq tədbir görülməsi üçün nazirin qəbuluna yazılaraq birbaşa ona müraciət edirlərsə, onda bu, tək Xaçmazda yox, ölkədə ya polislərin kütləvi olaraq özlərinin cinayətkarlıqla məşğul olmasını, ya da, cinayətkarlığın baş alıb getdiyi bir rayonda polis idarəsi əməkdaşlarının qohumluq, dostluq, maddi maraq qarşılığında, ya da ki, kütləvi olaraq öz vəzifə borclarını, funksiyasını yerinə yetirməkdən boyun qaçırdığının göstəricisidir. Əks halda orada 500-ə yaxın vətəndaşın məhz nazirə şikayət etməyinə zərurət yaranmaz və Vilayət Eyvazov qısa zamanda bu qədər vətəndaşın şikayətini dinləmək məcburiyyətində, məhz məcburiyyətində qalmazdı.

Üçüncüsü, əgər Xaçmaz kimi kiçik və nisbətən sakitlik olan məntəqədə nazirə belə kütləvi şikayətlər edilirsə, onda 3 milyondan çox insanın yaşadığı Bakı və digər iri şəhərlərdə nazirin belə, bir qəbulu olarsa, əhaliyə qarşı məmurların, o cümlədən polis əməkdaşlarının, xüsusilə də yol polisi əməkdaşlarının törətdikləri qanunsuzluqlardan, cinayətlərdən milyonlarla şikayətçi nazirin qəbuluna girmək üçün bütün mümkün vasitələrdən istifadə etməyə çalışacaq.

Müəllif nazirin qəbulu üçün ölkənin hər bölgəsindən Xaçmaza gələnlerin və onların arasında yaşlı və xəstə insanların olduğunu da dedikdən sonra, Xaçmaz rayon Polis Şöbəsinin həyatında şəbula gələnlerin gündən qoruna bilməsi üçün 2 çadır qurulduğunu, hətta xəstə və yaşlı insanların nazir gələnə qədər ayaq üstə durmaması üçün bir qədər oturacaq qoyulduğunu da etiraf və bunu DİN-nin əməkdaşlarının **vətəndaşlara nümunəvi xidmətinin bariz nümunəsi hesab edir.**

Maraqlıdır, ölkədə hər bir yaşayış məntəqəsində, yəni, şəhər və rayon mərkəzlərində həm şəhər və şəhərlərin tərkibinə daxil olan hər bir rayonlar üzrə şəhər və rayon polis idarələrindən başqa, məhəlli polis bölmələri də mövcuddur. Onların mövcudluğunun təyinatı məhz vətəndaşların şikayətlərinə öz kabinetlərində baxaraq tədbir görməsi, şikayətçilərin probleminin yerində operativ həll edilməsidir.

Əgər ölkənin müxtəlif bölgələrindən 500-ə yaxın insan nazirin Xaçmazda vətəndaşları qəbul edəcəyindən xəbər tuta bilib, onun qəbul siyahısına düşməyi bacarmaqdan başqa Xaçmaza gedə bilsə, bundan xəbəri olmayan və xəbəri olub qəbul siyahısına düşə bilməyən və başqa bölgələrdən Xaçmaza getmək imanı olmayan şikayətçilərin sayını təsəvvür etmək olar.

Müəllif yazır ki, – “Nazirin mənimlə üzbəüz bir-iki dəqiqə dayanıb müraciyətimi dinlədiyi zaman isə onun nə qədər diqqətli olduğunu görməmək mümkün deyildi”... “Amma Vilayət müəllimdə hər bir şəxsi dinləmək və dərhal müraciətə uyğun aidiyyəti tapşırıq vermə ustalığını görəndə fikrimdə yanlış olduğumu dəqiqləşdirdim”... “Bunun isə bir adı var idi. Prezident cənab İlham Əliyevin göstəriş və tövsiyəsinə uyğun olaraq vətəndaşlara nümunəvi xidmət! Əslində isə nazirin bu qəbulu özlüyündə bir nümunə və prezidentin etimadına əsl sədaqət andı idi...”

Əgər daxili işlər naziri yayın istisində, heç bir hava sərinləşdiricisi (kondisioneri) olmayan, bir neçə yüz vətəndaşın olduğu çadırdə Elçin Məmmədlini və digər vətəndaşları bir-iki dəqiqə ayaqüstə dinləyərək onların şikayətini həll edə yaxud yoxlamaq üçün göstəriş verə bilirsə, şəhər, rayon polis şöbələrinin çoxsaylı rəisləri, rəis müavinləri və digər müvafiq əməkdaşları özlərinin bütün zəruri şəraitlə təmin olunmuş yayda sərin, qışda isti kabinetlərində aylarla, bəzən də illərlə

vətəndaşların şikayətlərinə niyə baxıb, nəinki çarə etmirlər, hətta onları bir neçə dəqiqəliyə qəbul edib, şikayətlərini dinləmirlər?

Məgər Prezidentin tövsiyəsinin onlara dəxli yoxdur? Yoxsa, onların sırayı polislər də daxil olmaqla heç biri “Prezidentin tövsiyələrinə və göstərişlərinə nümunəvi əməl edən” Daxili İşlər Nazirinə tabe deyillər?

İstər-istəməz pis-yaxşı Konstitusiyaya və onun tələblərindən irəli gələrək, hər bir ölkədə qanunverici orqan tərəfindən qəbul edilən qanunlara dilənçidən tutmuş, ölkə başçısı da daxil olmaqla hamının əməl etməsi tələb olunur. Qanunları pozanlar isə kimliyindən asılı olmayaraq rəsmiyyətdə qanunda nəzərdə tutulan cəza ilə cəzalandırılmalıdır.

Prezident illərdir ki, günaşırı məhkəmə, təhsil, tibb, sosial təminat və s. sistemlərdə “islahat” sərəncamları, fərmanlar imzalayır. Lakin, bunlar sanki İqor Kionun sehirli çubuğunun təsiri ilə bütün sahələrdə yaxşılığa doğru inkişafa səbəb olmaq əvəzinə, hətta olan-olmaz babat sahələrin də dağıdılaraq fəlakətli duruma salınması ilə nəticələnir. Həm də bu proses nəinki dayanmaq bilmir, hətta gündə-günə güclənərək, daha da sürətlənir. Özü də, xaotik şəkildə deyil, əvvəlcədən düşünülmüş və sərt idarəedilməsi şəraitində.

“Balıq başından iylənər”, – deyib türk aqilləri. Buna görə də ölkənin bütün məmurlarının başında duran dövlət məmurunun, yəni, dövlət başçısının dediklərinə və etdiklərinə nəzər salmaq.

Dövri-qədimdən hər bir xidmətçi öz ağasına cənab, əlahəzrət və s. təmtəraqlı sözlərlə müraciət edib, o gələndə ona yer, yol verib, ayağa durub. Ağasına da xidmətçinin (nökərinin) xidmətinin məzmunu, keyfiyyəti xoş gəlməyəndə xidmətçisini öz evindən, mülkündən qovub, yerinə başqa xidmətçi gətirib. Çox qəribədir ki, bizdə “xalqın birinci xidmətçisi” öz dəstəsi ilə harasa gedəndə, ağaya (xalqa) xidmət etməli olan çevik polis alayının əməkdaşları yolun hər ikisi tərəfində 10 metrədən bir durub, “xalqın birinci xidmətçisi” 10-15 bahalı zirehli maşınların və DYP-si maşınlarının müşayiəti ilə şəhərdə maşınlara yol verilən maksimum sürətdən 3-4 dəfə çox sürətlə gəlib keçənədək “ağaların” uşağı, böyüyü, xəstəsi sağlamı, hətta reanimasiyaya ağır xəstə aparan təcili yardım, haradasa insanların həyatını ölümə

qovuşdurmaqda olan alovu söndürməyə şığıyan yangınsöndürənlərin maşınını belə “birinci xidmətçinin” dəstəsi ilə birgə bir saatdan sonra keçəcəyi küçədən onları çıxarıb, kənarda gözləməyə məcbur edirlər. “Birinci xidmətçinin” bir uşağının göstərişi ilə “ağaların” uşaqlarını, qadınlarını, hətta özlərini terror edən sahipsiz küçə itləri “toxunulmazlıq” statusu alaraq ölkənin hər məntəqəsində “ağaların” təsərrüfatına xeyli zərər vuraraq, özlərini də terrora məruz qoymaqladırlar.

Başqa uşağının hansısa avropalıya “söz” verdiyinə görə, illərdir ki, ilkin olaraq 85 milyon, sonrakı dövrlərdə isə ildə 15 milyon AZN pul “ağaların” boğazından kəsilib, hər il Bakının mərkəzi hissəsinin küçələri alman faşistlərinin “Osventsim” düşərgəsi kimi hasara alınıb, yaxınlığındakı küçələrə, “ağaların” maşınla girişi qadağan edilir.

Birinci, Qarabağ müharibəsində ermənilərin qan qohumları, düşmən dövlət və millətlərin xüsusi orqanları qarşısında təhəddüdü olanlar pərdə arxasında durub, adını, soyadını dəyişmiş ermənilər və mənən erməniləşmiş türk düşmənlərinin nümayəndələri, Rusiyanın təcrid dırnağı kimi silahlandırdığı erməni dığaları və rusların elit hərbi dəstələri ilə, əlində ov tüfəngi və düşməndən aldığı hərbi qənimətlərlə qəhrəmanlıqla döyüşən Azərbaycan oğullarını arxadan vurduran, helikopterini saldıranlar min deyil, milyonlarla hiylə, alçaqlıq, cinayətkarlıq sayəsində, nəinki qanunverici dövlət orqanından belə, dondurma düzəltmək istedadına, “ağaların” milli hisslərinin, varlığının düşmənlər tərəfindən yüzillərlə tapdalanmasından doğan qəzəbindən doğan nifrəti onun milli hisslərini oxşayan deklamasiyalarla “ağaların” rəğbətini qazanan gədalardan “bəy” düzəldərək, bu “bəylərin” “dondurduğu”, qoyub müvəqqəti istirahətə getdiyi “birinci xidmətçisi” vəzifəsinə sahib oldular. “Ağaların” erməniyə qan udduran, millətə, xalqa sahib dura, onun özünü, torpağını qoruya biləcək oğullarını müxtəlif aldadıb, ər tutma sxemləri ilə qətlə yetirib, “ağaları” sarvansız karvana döndərdikdən, “ağaların” hərbi-müdafiə qüvvələrini tərk-silah edərək, onların qan qardaşlarına güllə atanları uzun müddətə həbsxanalara doldurub, yerdə qalanlarının həyatını həbsxanasız cəhənnəm həyatına döndərdilər.

“Ağaların” haqsızlığa, cinayətlərə qarşı müqavimət imkanlarından məhrum edilməsi prosesi başa çatdıqdan sonra, “xidmətçilərin” “ağalara” qarşı adi gözlə görünən cinayətlərin sükutla seyr etdiyini görən Orxan Fikrətoğlu ANS teleşirkətinin ekranından: – “Siz xalqdan qoyun sürüsü düzəltmək istəyirdiniz, buyurun, qoyun sürüsü hazırdır” – dedi. Həm də bu gün baş verənlər məhz dünən baş vermiş proseslərin cəmiyyətimizin həyatının bütün sahələri və istiqamətlərini, hətta bütövlükdə ölkə miqyasından çıxarılaraq, artıq beynəlxalq müstəvidə daha güclü, intensiv olaraq aparılan davamıdır. Artıq cəmiyyətin bütün iqtisadi-ictimai sisteminin inkişafının əsası olan milli mülkiyyət, xüsusi mülkiyyət, hətta, əsas strateji xammal mənbələri heç bir əvəz ödənilmədən bir tayfanın şəxsi mülkiyyətinə çevrilmişdir. Dövlət mexanizminin hüquqi sistemi və inzibati quruluşu da əvvəlcədən iqtisadi sistemin məhz bu mahiyyətdə formalaşaraq, cəmiyyətin və vətəndaşların bir nəfərin iqtisadi-inzibati quluna çevrilməsinin təmin edilməsinə hesablanmışdır.

Əgər “bəylərin” hakimiyyətə gətirilməsi prosesi milli azadlıq, demokratiya şüarları ilə pərdələnirdisə, 1993-2003-cü illərdən proseslər ölkənin ərazisinin 20 faizinin erməni işğalı altında olması, SSRİ dağılması və ilk nömbədə iqtisadi-ictimai sistemin yenidən qurulması zərurəti ilə pərdələnərək, pərdə arxasında qurulan müdhiş iqtisadi-ictimai sisteminin mahiyyəti son dərəcədə məxfi həyata keçirilirdi. “Cidanı çuvaldı gizlətmək olmaz” – deyib türk aqilləri. Qurulmaqda olan əcaib sistemin quyruğu hər zaman qismən də olsa görünürdü. Bu əcaibliyi dərk edib, etiraz edənlər terror edilir və ya ölkədən didərgin salınırdı. “Ağaların” (xalqın) bu günkü “birinci xidmətçi”si 2003-cü ildə keçmiş I xidmətçisinin komandası tərəfindən “birinci xidmətçi” vəzifəsinə təyin ediləndən 2019-cu ilə qədər ölkəni faktiki olaraq “Boz kardinal” ləqəbli Ramiz Mehdiyev idarə edib. Həm də elə köhnə üsul və qayda ilə. İ.Əliyev 2019-cu ildə nəhayət 16 il ərzində rəsmən “birinci xidmətçi” titulu daşıyıb, faktiki olaraq təcrübə toplayan tələbə (praktikant) olmaqdan xilas olub, “Boz Kardinaldan” yaxasını qurtara bildi. Lakin “ağaların” yaxası nə əcaib rejimdən, nə də bu rejimin yaratdığı, rejimin özündən də əcaib şakərləri olan birincidən başlayaraq axırıncı xidmətçilərdən yaxa qurtara bilmədilər. Əgər rejimi

quran “birinci xidmətçi” əhaliyə, – “Nə istərsiz danışsınız, daha nə istərsiniz” – deyib, xoşuna gəlməyəni qaranlıqda ilan çalan kimi çalıb, günahı kiminsə üstünə yıxırdısa, yeni “birinci xidmətçinin” dövründə Baş Prokuror Zakir Qaralovun – “Bunların hamısını Prezident bilirdi də” – dediyi Hacı Məmmədov kimilər zindanda qəfil xəstəlikdən ölür, xarici ölkəyə ömürlük səfir göndərilir, zindanlarda çürüdülür, bir qədər bəxti gətirənlər xaricə qaçıb, orada didərgin həyatı sürür. Fyodor Dostoyevki demişdi ki, – “Dünya elə bir nöqtəyə gələcək ki, ağıllı insanlıran ağılsızları ağıllandırmaq üçün danışması qadağan ediləcək”. Əslində quldarlıq quruluşu yaranandan bəri bu qayda bütün cəmiyyətlərdə olub. Kapitalizm istehsal üsulunun inkişaf etmiş formalarına malik olan Avropa ölkələrində bu qayda açıq, çılpaq halda mövcud olmasa da, “hicab” altında mövcuddur. Azərbaycandakı quldurluq üsulu ilə idarə edilən tayfa qullarlığı quruluşunda isə bu qayda nə adi vətəndaş, nə insan hüquqlarına məhəl qoyulmadan hətta, 1-ci – sonuncu məmurlar üçün fəalyyət **QANUNUNDUR**. Ölkənin “birinci xidmətçisi” öz çıxışında ölkə ərazisinin və onun təbii sərvətlərinin təbii və dünyanın bütün ölkələrinin qəbul etdiyi beynəlxalq qanunlara əsasən sahibit olan “ağalara”, ona qul olmaq istəməyənlərə, “kim istəmirsə çıxıb (yəni, ölkədən) getsin”, –deyirsə, balığın haradan iyləndiyi, yəni, ölkədəki məmur dərəcəliyinin mənbəyi məlum olur. Lakin, hər bir cəmiyyətin faktiki idarə edilməsi və ya ölkə və beynəlxalq cəmiyyətin gözüne kül üfürmək məqsədi ilə heç bir iqtisadi, inqizibati reallaşma mexanizmi olmayıb, yazılmasından asılı olmayaraq, rəsmən Anayasaya (Konstitusiyaya) malik olan cəmiyyətlərdə hakimiyyətin də, vətəndaşların da, hüquq və vəzifələri bu sənəddə göstərilərək legitimləşmiş olur. Yəni, qanuni qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına (Anayasasına) baxdıqda görürük ki, “birinci xidmətçi” rəsmən qul sahibi, “ağalara” da, onun qulu statusunu verən bu Konstitusiyanı elə ölkəni qarışdırıb, “ağaların” əlini yandırıb ağzına təpməyə məcbur edənlər, “ağaların” könüllü olaraq, kor-koranə özlərinin bu qul statusunu hələ 1995-ci ildə qəbul etmişlər. Bu da, o deməkdir ki, “ağalar”, yəni, ölkənin sadə vətəndaş, məmur qarışıq bütün əhalisi rəsmən qul, “birinci xidmətçi”, yəni, ölkənin icra hakimiyyəti başçısı olan, prezident isə bu qulların rəsmən və qanuni sahibidir.

Yəni, ölkə prezidenti kimliyindən asılı olmayaraq ölkənin bütün əhalisi üzərində inzibati sahiblik hüququ var və o bu “adamları” (yəni, qulları) kimə və nə vaxt istəsə sata, bağışlaya, işgəncə verə, məhv edə bilər. Sahiblik hüququnun elmit və praktiki məzmun və mahiyyəti budur. Məhz bu səbəbdən yazının əvvəllərində qeyd etdiyim küçələrdə və s. terror edilənlərin, Hacı Məmmədovun, MTN cəngavərlərinin, Gədəbəy, İmişli, Kürdəmir və s. cinayətlərin törədilməsi mümkün olmuş, “Tərtər cinayəti” tək bəşər tarixində məzmun və mahiyyət etibarilə fəvqəl yeganə və heç bir sağlam məntiqə sığmayan iyrənc və alçaq cinayətin sifarişçiləri, təşkilatçıları layiqincə cəza alması əvəzinə daha yüksək vəzifələrə təyinat almışlar. Bu təyinatlar isə ancaq və ancaq qul sahibi tərəfindən verilə bilər və verilir də.

Vilayət Eyvazov onu da yaxşı bilir ki, onun özü də ölkədəki on milyon quldan biri olub, başqa məmurlar kimi, ona da müvəqqəti olaraq başqa qullar üzərində nəzarət hüququ verilib. **QUL SAHİBİNİN** iradə və şərtləri çərçivəsindən cüzi bir sapma, qadınli kişili jurnalistlərin, MTN-in quldur generallarının, Səlim Müslümov kimi nazirləri və s. hətta uzunmüddətli zindan həyatı ilə deyil, məhz Hacı Məmmədov taleyi ilə nəticələniəcək.

Vilayət Eyvazov da nəinki, özünün nazir işlədiyi dövrdə, həm də daha əvvəlki dövrlərdə olanlar haqqında hərtərəfli mükəmməl və dəqiq məlumata malik adamdır. Buna görə də beynəlxalq və ölkə ictimaiyyətinin gözüne kül üfürmək üçün yazılmış Konstitusiya və qanunların deyil, Prezidentin, yəni, qulların sahibinin şəxsi mənafeələrindən formalaşan iradəsinin Konstitusiya və **QANUN** olduğunu bildiyindən, yazılmış qanunlara deyil, Prezidentin ona etdiyi etimadına əsl sədaqət andı içməyi tamamilə mövcud Konstitusiya və qanunlara uyğun addım və haldır. Bütün bunların məlum həqiqətlər və tarixdir. Tarixi isə nə geri qaytarmaq, nə də onu dəyişmək mümkün deyil. Onu sözdə dəyişsən, bu saxtakarlıq, yəni, üzrü günahından pis olacaq. “Tarix gələcəyi görmək üçün dor ağacıdır”, – deyirlər. İnsanlar tarixdən nəticə çıxararaq, ancaq gələcəyi dəyişə bilərlər. Bu gün Azərbaycanda qul sahibi olan hakimiyyətli və qul statuslu vətəndaşlı hamı üçün təhlükəli olan və çox sürətlə gedən bir proses mövcuddur. Bu ölkənin daxilindəki, vətəndaşların fəlakətli vəziyyəti və beynəlxalq müstəvidə Azərbaycan hakimiyyətinin öz şəxsi mənafeyi və

şəxsi münasibətləri əsasında qurduğu xarici siyasətinin də iflası uğraması prosesidir. Bu prosesin yaranmasının 2 əsas səbəbi var.

Birincisi, Azərbaycan hakimiyyəti xarici dövlətlərlə iqtisadi, siyasi münasibətlərini dövlət maraqları deyil, şəxsi maraqları əsasında qurduğundan, həmin dövlətlər ona üstədən aşağı baxır və onlara lazım olan vaxt bu faktdan Azərbaycan hakimiyyətinə təzyiq vasitəsi kimi istifadə edir. Elə bu günlərdə Rusiyanın Prezidentə məxsus Ukraynadakı Kremençuk neftayırma zavodunu raket ilə vurduğu kimi. Rusiyanın özündə də mürtəce quruluş mövcud olduğundan bu üsul Rusiya hakimiyyəti üçün ən əlverişli variantdır. Kapitalist ölkələri isə Azərbaycan hakimiyyətinin nümayəndələrini beynəlxalq təşkilatlardan qovmaq, diplomatik nümayəndəliklərini bağlamaq müxtəlif sanksiyalar tətbiq etmək və s. yumşaq gücdən istifadə edirlər. Bunlar üçün əsas olaraq ən çox istifadə etdikləri fakt isə, Azərbaycandakı mövcud tayfa quldarlığının diktaturası və hakimiyyətin əhalini və ölkənin sərvətlərini qanunsuz qarət etməsi, siyasi qətlər və məhbuslardır. Bu ittihamları irəli sürməyə onların istənilən qədər inkaredilməz faktları var, Azərbaycan hakimiyyətinin isə bunları inkar etmək üçün əlində heç bir əsas yoxdur.

Fundamental, qarşılıqlı dövlətlərarası beynəlxalq münasibətlərin qurulması, ölkə daxilində mövcud olub, vətəndaşların mütləq əksəriyyətinin iqtisadi-ictimai azadlığını təmin edən quruluşun mövcudluğundan irəli gəlib, vətəndaş-dövlət maraqlarının vəhdətini yaradan həmrəyliyin mövcudluğundan bilavasitə asılıdır. Bu halda, həmin dövlətin rəhbərlərini, başqa dövlətlərin nümayəndələri də ciddi qəbul edərək, onların beynəlxalq münasibətlər balansında zaman-zaman müxtəlif səbəblərdən dəyişən iqtisadi-ictimai tədbir və qərarlarının müstəqil dövlətin hər yeni şəraitdə dəyişən milli maraqlarından obyektiv olaraq irəli gəldiyini qəbul etmək zorunda qalmış olarlar. Düşmən və ya rəqib güclü olduqda, beynəlxalq şərait imkan vermədikdə isə, başqa dövlətə olan müvəqqəti güzəşt, vətəndaş-dövlət həmrəyliyini pozmayaraq, cəmiyyət tərəfindən sükutla qarşılanır. Hətta 1990-cı illərdə Qarabağ və Qarabağətəfi ərazilərin işğalı, bütövlükdə ölkədə baş verən proses və hadisələrin müəlliflərinin kimlər olduğunu çoxlarının bildiyi halda susduğu kimi.

Azərbaycan çar Rusiyasının tərkibində olduğu dövrdə neft maqnatları Moskvaya tabe olsalar da qanunla özlərinə məxsus olan sərvətlərin az da olsa hissəsini əhalinin suya və s. ümumi tələbatının təmin edilməsinə, gənclərin təhsilinə və s. xərcləmişlər. Lakin bolşeviklər gələndən sonra isə ölkəyə rəhbərlik etmək üçün başqa millətlərin nümayəndələrini təyin edilmiş, yerli xalqların nümayəndələrindən təyin edildikdə də, hətta ən kiçik xeyirxah işlərini müşahidə etdikdə onu qətlə yetirmiş, ən azından vəzifədən uzaqlaşdırmışlar. N.Nərimanov, İmam Mustafayev, Vəli Axundov buna inkaredilməz sübutlardır.

Hazırda Azərbaycan partlamaq üçün bir qığılçıma bənd olan barıt çəlləyi durumundadır. Cəmiyyət son dərəcədə sərt qütbləşmiş, hakimiyyət və (məmurların da mütləq əksəriyyəti də daxil olmaqla) vətəndaş arasındakı ziddiyyət, uçurum çox geniş, həm də dərin halda qərarlaşıb. Dövlətlərarası münasibətlərdə mütləqiyyət quruluşlu dövlətlər Azərbaycan hakimiyyətini özünün buyruq qulu kimi görmək istəyir. Özlərini demokratik adlandıran kapitalist dövlətləri də Azərbaycan hakimiyyətinin ölkədaxili təhlükəli vəziyyətdən istifadə edərək, onu başıqapazlı etməkdə özünün nökrinə çevirməkdə israrlıdır. Daxili və xarici siyasətin vəhdət təşkil etməli olduğu halda, hakimiyyət ölkədaxili münasibətlərdə vətəndaşları aclıqla çökdürüb, zor vasitəsilə əzsə də, beynəlxalq müstəvidə bunu etmək iqtidarında olmadığı üçün, xarici siyasəti iflasa uğramaqdadır. Hakimiyyətin əvvəlcədən, son nəticədə iflasa uğramağa məhkum olan siyasətini pərdələmək, eyni zamanda da, daxili siyasətindəki eybərəclikləri maskalamaq və Heydər Əliyevdən miras qalmış, “özü yaxşıdır, ətrafı pisdir” traqikomediyasını nümayiş etdirərək “qan içərək əjdahaya dönmüş”, idarəedilməsi artıq problem olanları yeni, daha ələbaxım kadrlarla əvəz edilməsi prosesi reallaşdırılır.

Bu vəziyyətdən çıxış yolu deyil. Çünki hakimiyyət barıt çəlləyi üstündə oturub. Dünya ağalığı uğrunda iki cəbhəyə bölünüb bir-biri ilə barışmaz dünya gücləri ilə münasibətdə uzun müddət eyni zamanda iki kətil üzərində oturmaq mümkün deyil. Onlardan biri hökmən bu barıt çəlləyinə qığılçım atıb partladaraq mövcud hakimiyyəti məhv edəcək. Lakin bu, xalqın da “yağışdan çıxıb, yağmura düşməsini” də labüd etmiş olacaq. Ən optimal və sərfəli çıxış yolu, hər iki tərəf üçün sərfəli və

məqbul olan dövlət modelinin ölkədə dinc islahatlar yolu ilə reallaşdırılmasıdır. Bu ölkədə hakimiyyət-vətəndaşq arasında sabit və sarsılmaz həmrəylik yaratmaqla bərabər, dövlətin xarici ölkələrlə müstəqil, dayanıqlı ikitərəfli maraqlara əsaslanan qarşılıqlı münasibətlər yaratmasına zəmin olar. Hakimiyyətin belə bir qərarı olduğu və onun əsas tələblərini bildiyim halda, mən 7-10 gün ərzində belə bir dövlət modeli təqdim edib, bu modelin reallaşdırılması üçün bir neçə ay ərzində bütün iqtisadi-ictimai sahələr üzrə aparılmalı olan konkret və kompleks islahatlar proqramının işlənilib hazırlanmasını təşkil edə bilərəm. Bu halda xalq azad, hakimiyyət asudə olar və heç bir nazir kiməsə sədaqət andı içməli, nə də hansısa əyalət mərkəzin polis idarəsinin həyətində qurulan çadırda, özü də yayın qızmar çağında ayaq üstə 500 nəfər şikayətçinin hərəsini bir neçə dəqiqə dinləməyə məcbur olmaz. Belə ki, normal dövlət quruluşunda hər bir məmur öz funksiyasını qanuna uyğun olaraq, vaxtında yerinə yetirməsi üçün kiməsə sədaqət andı içməsinə zərurət qalmır. Bizdə isə hələ bir nəfrəin iradəsi, bir tayfanın mənafe və şıltağı Konstitusiyaya və qanunlardan qat-qat üstündür. “Karıxıb, işimiz allaha qalıb”, yazmaq istədim, lakin dahi Füzulinin, – “Min dualər qıldım xalığın dərgahına, muradım hasil olmaz duadan, mən duanı neylərəm” sözləri yadıma düşdüyündən, əl saxladım. Çünki, təbii fəlakətlər istisna olmaqla, bütün iqtisadi-ictimai fəlakətləri insanlar özü yaradır.

Şapur Qasimi

25.09.2025

+99455 522-36-15